YABANCI CİSİMLER, ZEHİRLENME, ISIRIK VE SOKMALAR İÇİN İLK YARDIM

Dr. Ayşe AYKAÇ

Sunumun Amaçları

- Kendi güvenliğimizi ve mağdurun güvenliğini sağlamak
- Mağdurun durumunu hızlı ve sakin bir şekilde değerlendirmek
- Yabancı cismin potansiyel tehlikesini değerlendirmek
- Zehirli maddeyi tanımlamak
- Mağduru rahatlatmak ve sakinleştirmek
- Duruma eşlik eden diğer yaralanmaları tespit etmek
- Gerekli ise tıbbi yardım sağlamak: 112!
- Kendi ihtiyaçlarınızın farkına varmak

ANLATIM PLANI

- Duyu Organları
- Yabanı cisim batmalarında ilk yardım
- Zehirlenmelerde ilk yardım
- Isırık ve sokmalar için ilk yardım

DUYU ORGANLARI

DERİ

- Vücudun en büyük organları arasında
- İki katmandan oluşuyor:
  - Epidermis
  - Dermis
- Zararlı maddelere ve mikroplara karşı koruyucu bariyer
- Sıcak, soğuk, ağrı ve dokunmaya hassas duyu organı

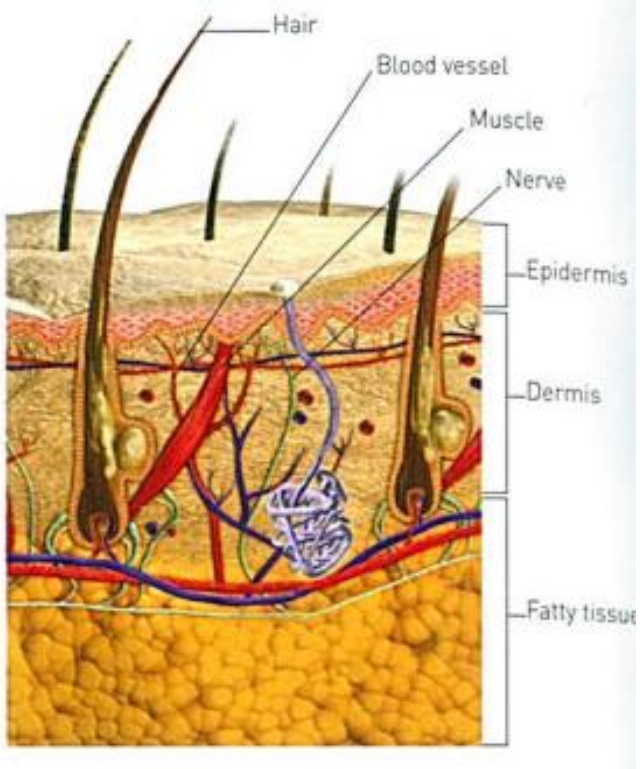

DERİ

- Epidermis
- Dermis
  - Subkutanöz yağ doku üstünde yer alıyor
  - Kan damarları, sinirler, kaslar, sebasöz salgı bezleri, ter bezleri ve saç kökleri

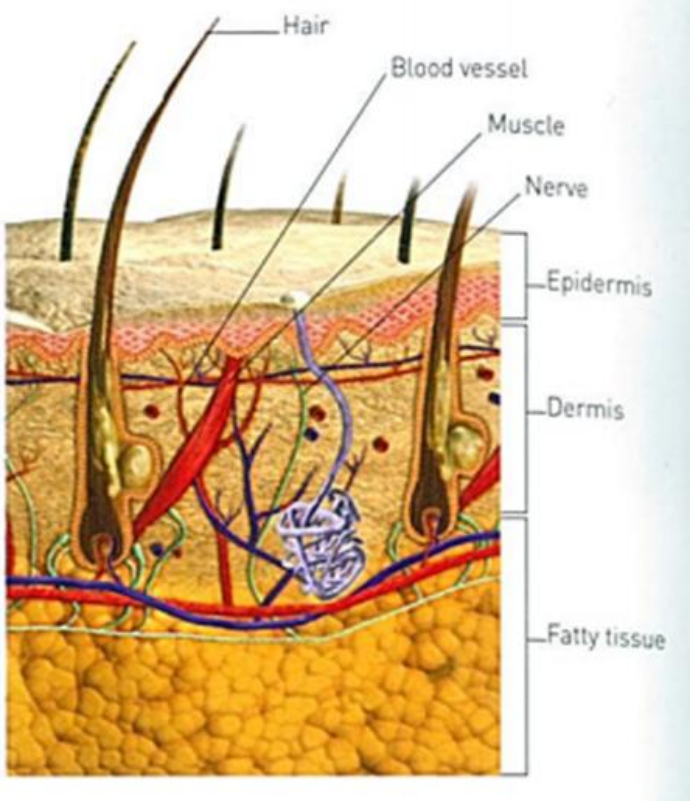

GÖZ

- Yaklaşık 2,5 cm çapında içi sıvı dolu, sferik yapı
- Kafatası içinde kemik sokette korunuyor
  - Gözkapakları ve Konjuktiva
    - Gözyaşı salgısı
  - Odaklama bölümü
    - Kornea
    - Lens
  - Retina
    - Işık ve renk hassas hücreler

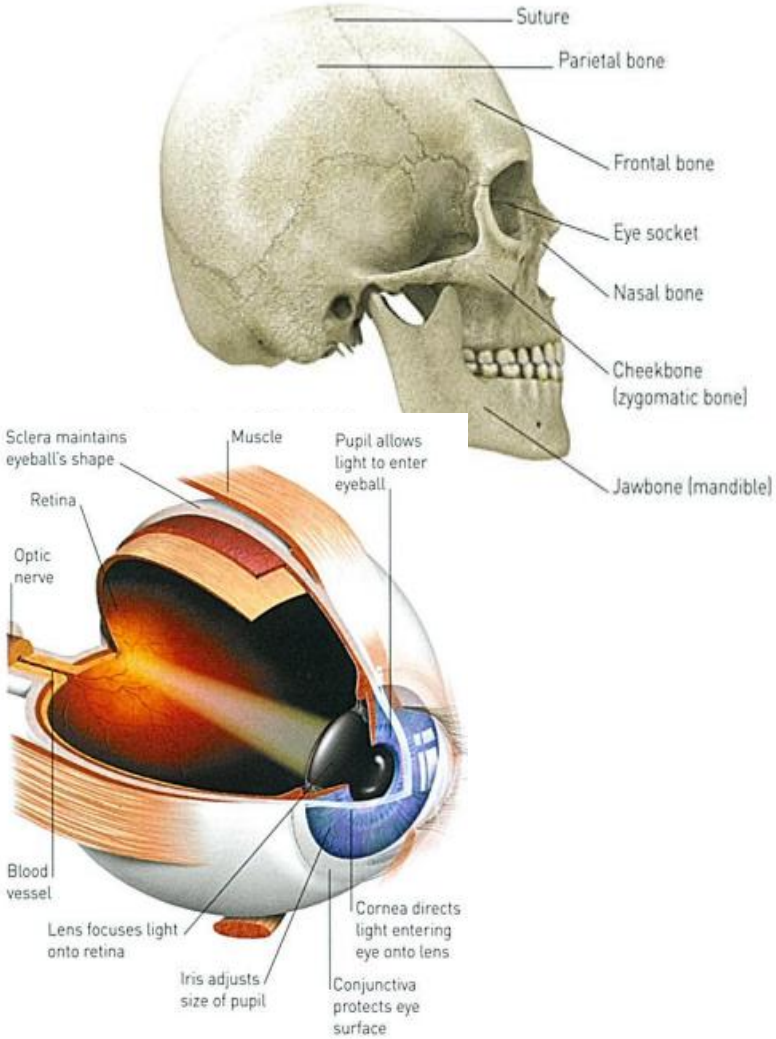

IŞIK KAYNAĞI VEYA OBJE

↓

İRİS VE PUPİL (çapı ışık miktarına göre değişir)

↓

LENS: ışığı retina üstüne odaklar

↓

RETİNA: bilgiyi elektirik uyarısına dönüştürür.

↓

OPTİK SİNİR: Uyarıyı gözden beyine taşır

↓

BEYİN: Görme merkezinde görüntü oluşur.

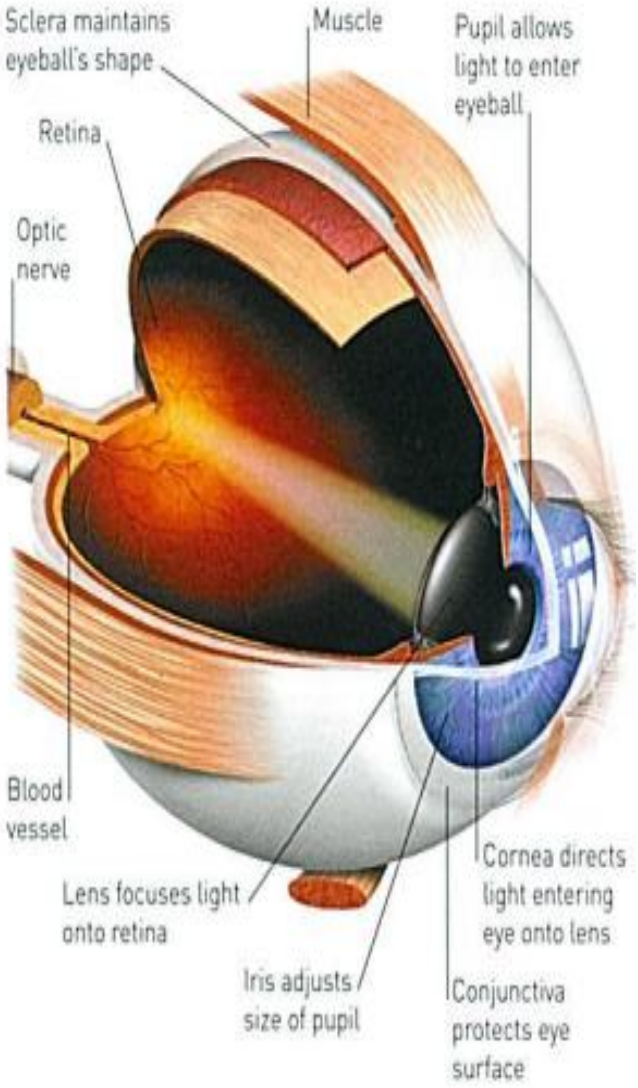

KULAKLAR

- 3 büyük kısım: dış – orta – iç
- Kulak zarı iç ve orta kısmı ayırır.
- İç kulakta duyma ve denge organları bulunur.
  - Vestibular apparatus
  - Koklea

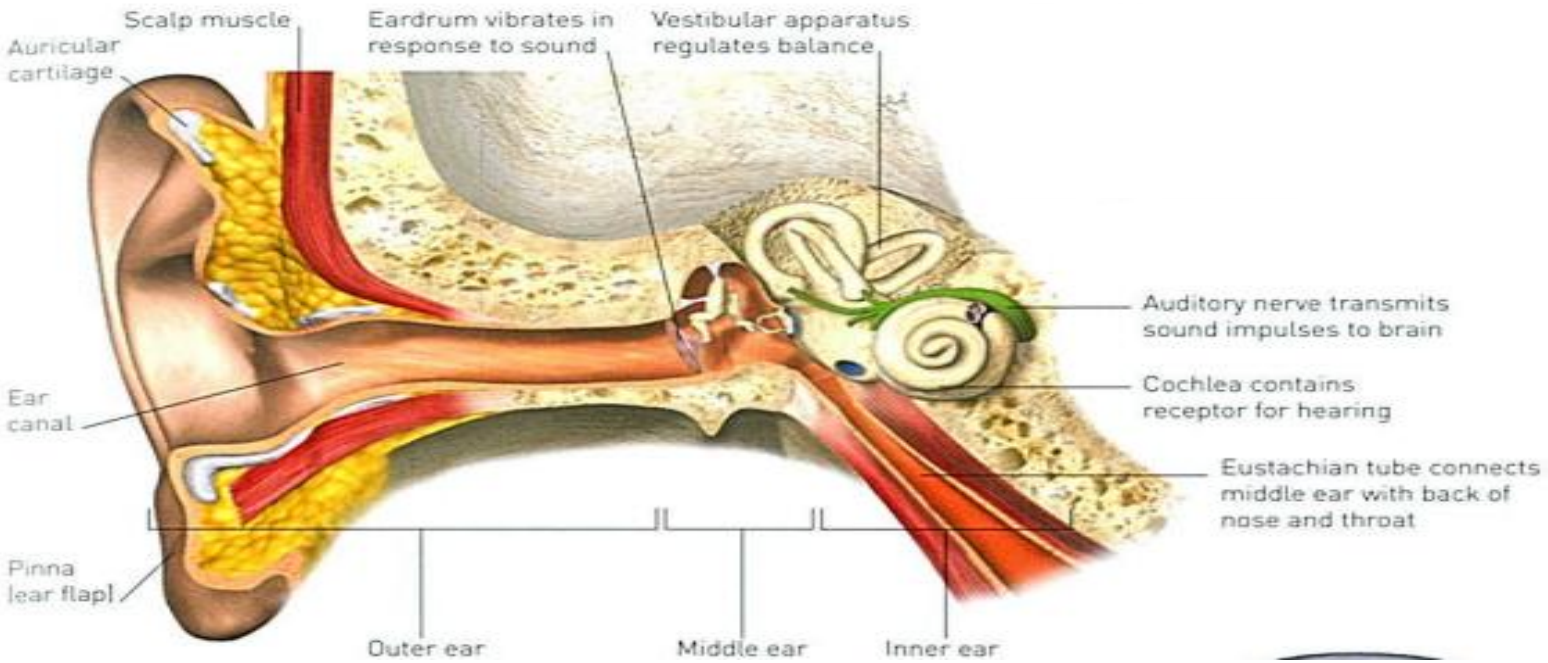

AURİKULA: sesi toplar

Kulak kanalındaki tüyler ve salgı bezler: toz ve küçük partikülleri toplar

KULAK ZARI: titreşimi ile sesi iç kulağa iletir

KOKLEA: İşitme Organı – sesi elektrik uyarısına çevirir

VESTIBULA: Denge Organı

İŞİTME SİNİRİ: sesi beyne iletir

BEYİN: Ses yorumlanır ve anlam kazanır

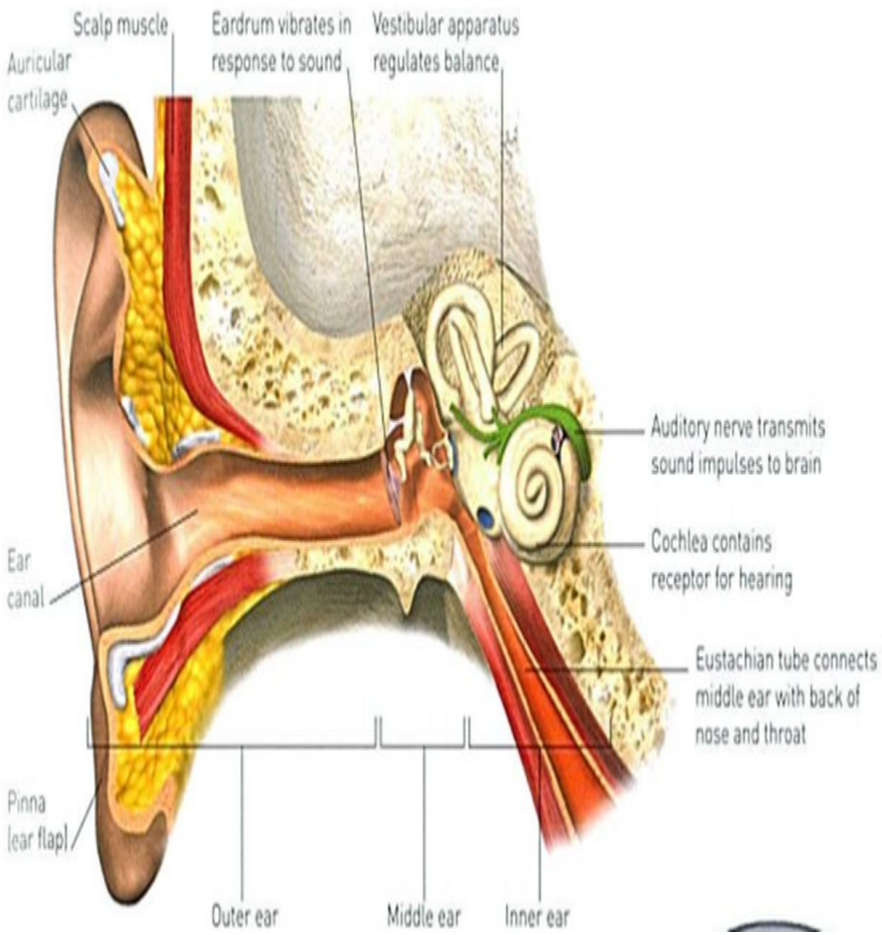

AĞIZ ve BURUN

- Sindirim yolu ve solunum yolunun giriş noktaları
- Burun boşluğu arkada ağız boşluğu ile birleşir.
- Duvarları kan damarları ve zarlar ile kaplıdır.
- Epiglot: yiyeceklerin soluk borusuna kaçışını engeller.

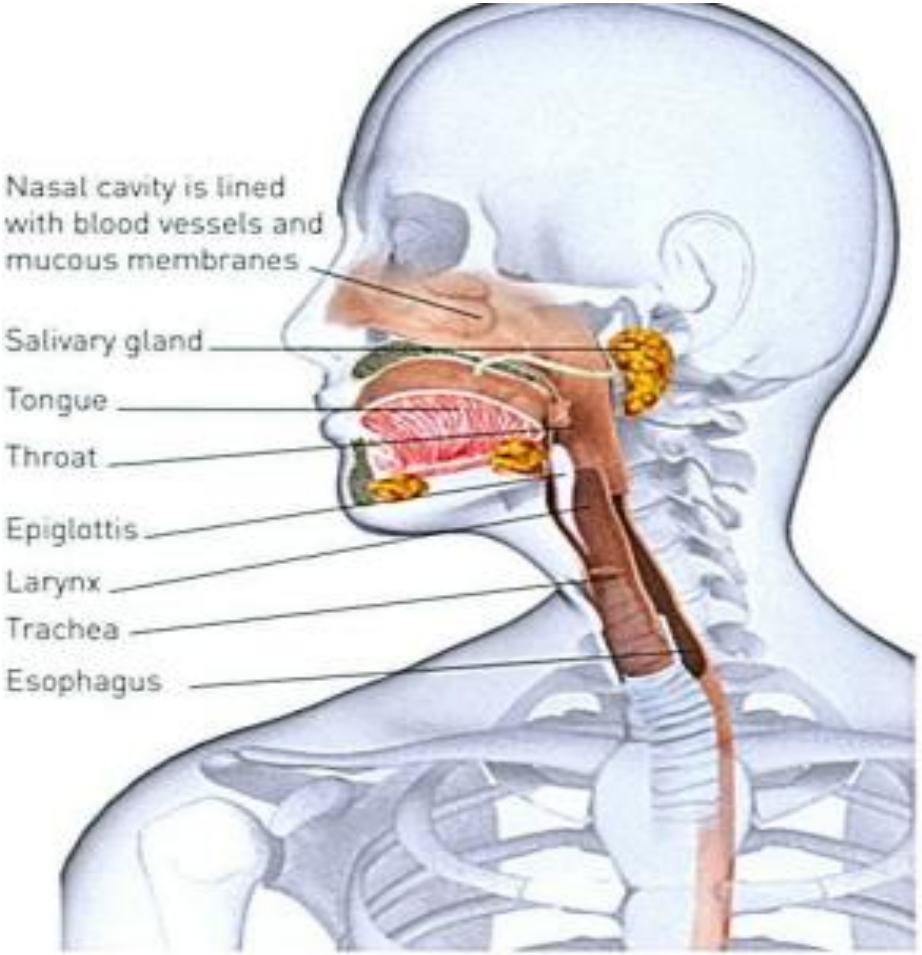

YABANCI CISIMLER

KIYMIK BATMASI

- Amaç:
  - Kıymığı çıkarmak
  - Enfeksiyon riskini azaltmak

- Uyarı:
  - Yaralının tetanoz durumunu sorgula.
    - Tıbbi yardım öner:
      - » Kirli yara ise
      - » Yaralı daha önce aşılanmamış ise
      - » Yaralı aşı sayısı ve zamanlaması konusunda emin değil ise
      - » Yaralı daha önce 5 defa aşılanmamış ise

1.Kıymık etrafını su ve sabun ile temizle

2.Cımbızı daha iyi bir yakalama için kıymığın ucuna yakın ve mümkün olduğunca cilde yakın tut.

3.Kıymığı çekerken, giriş açısı ile benzer şekilde dışarıya çek ve kırılmadığından emin ol

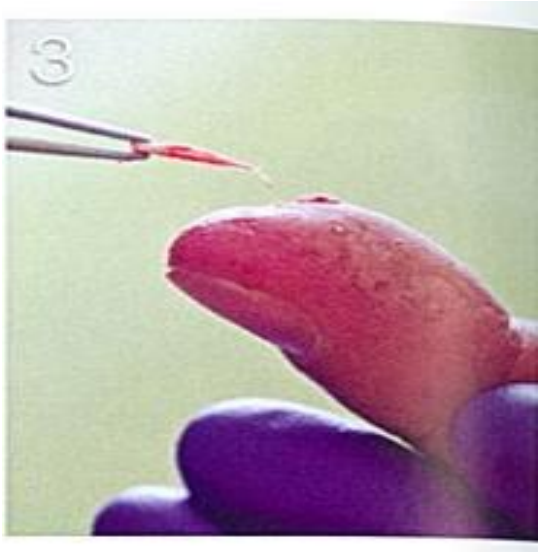

4.Bir miktar kanamayı sağlayacak şekilde yarayı dikkatlice sık

5.Su ve sabun ile yeniden yıka. Örtü ile temizle, kurula ve ört.

ÖZEL DURUM

- Eğer yabancı cisim;

  – **derin yerleşimli ise,**
  – **eklem üzerinde yer alıyor ise,**
  – **çıkarması zor ise;**

yabancı cisim yerinde bırakılır ve tıbbi yardım istenir.

BALIK OLTASI BATMASI

⦿ Amaç:

- Tıbbi yardım sağlamak
- Enfeksiyon riskini azaltmak
- **Eğer tıbbi yardım gecikecekse**; yaralıya daha fazla hasar ve ağrı vermeden balık oltasını uzaklaştırmak.

⦿ Uyarı:

- Oltanın ucu kesilmeden balık oltası çıkarılmaya çalışılmamalıdır. Eğer olta ucunu kesemiyorsanız, tıbbi yardım isteyin.
- Yaralının tetanoz durumunu sorgula.
  - Tıbbi yardım öner:
    - Kirli yara ise
    - Yaralı daha önce aşılanmamış ise
    - Yaralı aşı sayısı ve zamanlaması konusunda emin değil ise
    - Yaralı daha önce 5 defa aşılanmamış ise

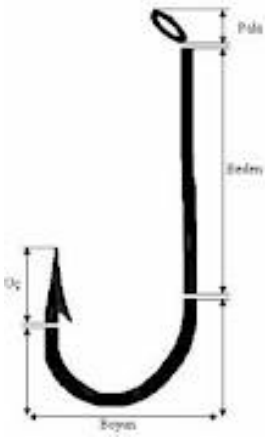

1.Yaralanma bölgesini destekle. Olta ipini çengele en yakın yerden kes

2.Eğer tıbbi yardım mümkünse, steril bezden yastık yaparak, çengelin daha fazla batmasını engelle ve yaralıyı hastaneye gönder.

3. Eğer tıbbi yardım mümkün değilse, olta ucunu çıkarmaya çalış. Eğer oltanın ucu gözüküyorsa, tel makası ile kes, sonra giriş yoluna uygun geri çek

4. Yara yerini temizle ve örtü ile kurula ve kapat.

ÖZEL DURUM

- **Eğer oltanın ucu görünmüyorsa**
  - uç ciltten çıkıp görününceye kadar çengeli yavaşça it ve olta ucunu tel makası ile keserek çıkarma işlemini uygula.

- **Eğer oltanın ucunu ciltten çıkartamıyorsan,**
  - temiz yastıkçıklar ile çengeli korumaya al ve tıbbi yardım iste.

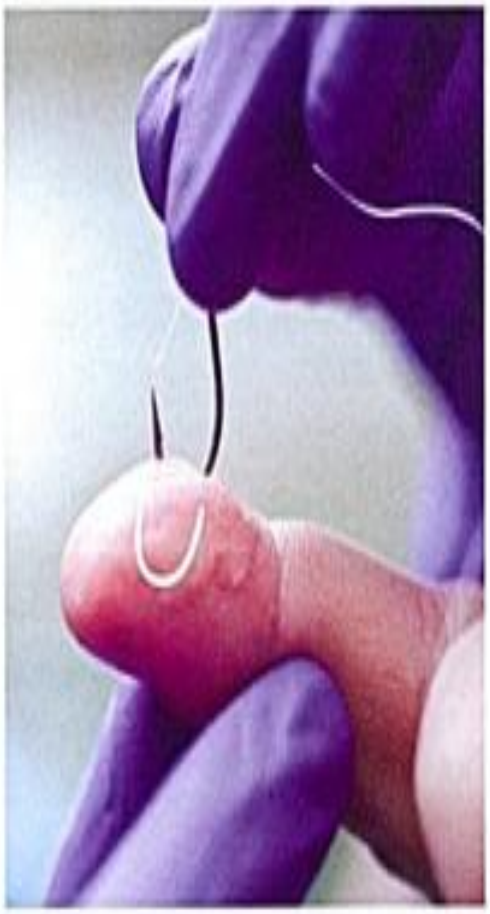

GÖZDE YABANCI CİSİM

- Bulgulara dikkat et:
  - Bulanık görme
  - Ağrı ve rahatsızlık hissi
  - Gözde kızarıklık ve sulanma
  - Spasm nedeniyle gözkapağında sıkı kapama
- Amaç:
  - Daha fazla yaralanmayı önlemek
- Uyarı:
  - **Göz küresine yapışmış veya batmış hiçbir şeye dokunmayın**. Göze kapama yaparak, yaralıyı hastaneye ulaştırın.

1.Yaralıya gözünü ovmamasını önerin. Bir ışık altına oturmasını söyleyin

2.Yaralının yanında veya hemen arkasında durun. Başparmaklarınız ile gözkapaklarını yavaşça aralayın. Yaralıya mümkünse sağa-sola-aşağıya-yukarıya baktırarak, gözün tüm kısımlarını inceleyin

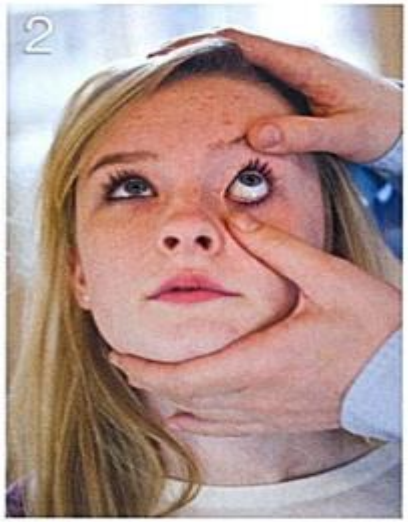

3.Eğer gözün beyazında yabancı cismi görürseniz, bir bardak/sürahiden temiz su/yıkama solüsyonu dökerek yıkayın. Yaralının boynuna havlu koyun. Suyu göz açıkken ve iç köşeden dökerek yıkama yapın.

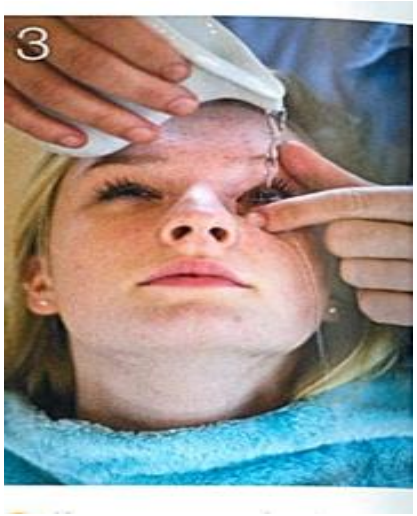

4.Eğer başarısız olursa, cismi ıslak bir bez veya kağıt mendilin nemli köşesi ile kaldırmayı deneyin. Yine çıkmazsa, tıbbi yardım isteyin.

ÖZEL DURUM

- Eğer **yabancı cisim üst göz kapağı altında** ise;
  - Yaralıya üst göz kapağının kirpiklerinden tutarak üst göz kapağını alt göz kapağının üzerine getirmesini söyleyin.
  - Başarısız olursa; yıkama sırasında gözünü kırpmasını sağlayın.

- Eğer **cisim büyük ve keskin ise bu denemeleri yapmayın**!

KULAKTA YABANCI CİSİM

- Amaç:
  - Kulağa hasarı önlemek
  - İçerde yakalanan **böceği** uzaklaştırmak
  - Eğer yabancı cisim kulak içine oturmuşsa, hastaneye transferi düzenlemek.

- Uyarı:
  - **Kulak içine oturmuş cismi çıkarmaya çalışmayın**. Yabancı cismi daha ileriye iterek ciddi hasara yol açabilirsiniz.

1.Yaralının hastaneye transferini düzenleyin. Kulak içine oturmuş yabancı cismi kendi uzaklaştırmaya çalışmayın.

2.Transfer sırasında yada tıbbi yardıma ulaşıncaya kadar yaralıyı sakinleştirin.

ÖZEL DURUM

- Kulak içine **böcek** kaçmışsa;
  - Yaralıyı sakinleştirin ve sandalyeye oturtun.
  - Başını destekleyerek, etkilenen kulak yukarı bakacak şekilde pozisyon verin.
  - **Ilık su ile kulağı yıkayarak** böceğin dışarı yüzmesini sağlayın.
  - Eğer başarısız olursa, tıbbi yardım isteyin.

BURUNDA YABANCI CİSİM

- Bulgulara dikkat et:
  - Burundan zor veya sesli soluma
  - Burunun şişmesi
  - Kokulu veya kanlı salgı gelmesi (uzun süreli tıkanıklığı gösterir)
- Amaç:
  - Hastaneye transferi sağlamak.
- Uyarı:
  - **Yabancı cismi görseniz bile cismi uzaklaştırmayı denemeyin**.

1.Yaralıyı sakinleştirin. Ağızdan normal hızda nefes almasını söyleyin. Yabancı cismi çıkarmak için burnunu dürtüklememesini öğütleyin.

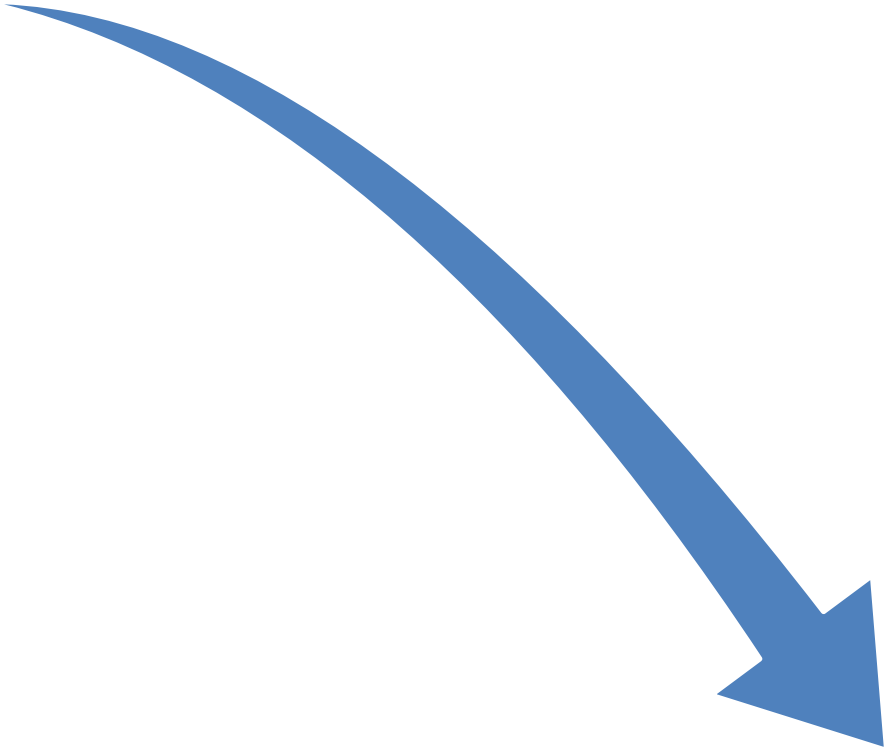

2.Tıbbi personel tarafından uzaklaştırılmak üzere hastaneye transferini sağlayın

ZEHIRLENMELER

Zehirlenme

- Zehir (Toksin) yeterli miktarda vücuda alındığında veya absorbe edildiğinde, geçici veya kalıcı zarara neden olur.
- Zehir yutulabilir, ciltten emilebilir, inhale edilebilir, gözden girebilir veya enjeksiyon ile uygulanabilir.
- Belirti ve bulgular farklılık gösterir.
  - Özellikle yutma yolu ile zehirlenmelerde olmak üzere bulantı ve kusma sıktır.
- Bazılarının etkileri hızlıca ortaya çıkarken diğerlerinin ise günler alabilir.

Beyne ulaşan zehir konfüzyon, koma, deliryum, nöbet ve bilinç kaybına neden olur.

Yutulan koroziv kimyasallar ağız, dudaklar ve gıda pasajını yakabilir

Zehirler vücuda deri, sindirim sistemi, akciğerler veya kan yolu ile girebilir. Bir kere vücutta ise, vücudun tüm bölümlerine taşınarak bir çok yan etkiye neden olabilir.

Zehirli gazlar, çözeltiler, buhar veya duman solunabilir ve hava yolu ve akciğerleri etkileyerek ciddi solunum sorunlarına neden olur.

Bazı zehirler normal elektriksel aktivitesini bozarak kalbin çalışmasını etkiler

Zehirler karaciğere ciddi hasar verebilir.

Sindirim sisteminde zehirler kusma, karın ağrısı ve ishal yapar.

Böbreklere kan yolu ile ulaşan zehirler bu organlara ciddi hasar verebilir.

Koroziv kimyasallar cildi yakar. Tarım ilaçları ve bitki zehirleri ciltten emilebilir ve lokal veya genel reaksiyon sebep olur.

Enjekte edilen ilaç ve zehirler hızlıca kana geçer. Bazıları kanın dokulara oksijen taşımasını engeller

Vücuda giriş yolu	Zehir	Potansiyel etkileri	Ne yapmalıyız?
Yutma	• İlaç ve alkol • Temizlik ürünleri • Ev ve bahçe ürünleri • Bitki zehirleri • Bakteriyel ve viral gıda zehirleri	• Bulantı – kusma • Karın ağrısı • Nöbet • İrregüler kalp atımı • Bilinç bulanıklığı	• Kazazedeyi takip et • Acil yardım için 112'yi ara • Gerekli ise KPR uygula • Kurtarıcı soluk için yüz maskesi kullan
Ciltten absorbsiyon	• Temizlik ürünleri • Ev ve bahçe ürünleri • Endüstriyel zehirler • Bitki zehirleri	• Ağrı • Şişlik • Kızarıklık • Döküntü • Kaşınma	• Bulaş olmuş giysileri çıkart • Soğuk su ile 20 dk yıkama yap • Tıbbi yardım iste • Gerekli ise KPR uygula
İnhalasyon yolu ile	• Temizlik ve yapı ürünlerinin buharı • Endüstriyel zehirler • Yangın dumanı	• Solunum zorluğu • Hipoksi • Gri-mavi cilt(siyanoz) • Kiraz kırmızısı dudaklar	• Kazazedenin temiz hava almasına yardım et • Acil yardım için 112'yi ara • Gerekli ise KPR uygula
Göze maruziyet	• Temizlik ürünleri • Ev ve bahçe ürünleri • Endüstriyel zehirler • Bitki zehirleri	• Gözde ağrı ve sulanma • Görmede bulanıklık	• 10 dk göze yıkama yap • Acil yardım için 112'yi ara • Gerekli ise KPR uygula
Cillten enjeksiyon ile	• Sokma ve ısırma sonucu venom • İlaçlar	• Enjeksiyon yerinde ağrı, kızarıklık ve şişlik • Görme bulanıklığı • Buantı –kusma • Solunum zorluğu • Nöbet • Bilinç bulanıklığı • Anafilaktik şok	Isırıklar için. • Mümkünse zehirli iğneyi uzaklaştır • Acil yardım için 112 'yi ara • Gerekli ise TYD uygula İlaç enjeksiyonları için: • Acil yardım için 112 'yi ara • Gerekli ise TYD uygula

YUTULAN ZEHİRLER

- Tanıma
  - Alım veya maruziyet hikayesi
  - Bulgulara dikkat et:
    - Kusma, bazen kanlı, sonra ishal.
    - Kramp tarzı karın ağrısı
    - Ağrı veya yanma hissi
    - Olay yerinde boş kutu
    - Bilinç bulanıklığı
    - Nöbet

YUTULAN ZEHİRLER

⦿Amaç:

- Havayolunu, solunumu ve dolaşımı sağlamak.
- Kontamine giysileri uzaklaştırmak.
- Zehiri tespit etmek.
- Hastaneye hızlı transferi sağlamak.

⦿Uyarı:

- Kusmayı indüklemeye çalışmayın.
- Eğer yaralı kimyasal ile kontamine ise, koruyucu giysi – eldiven – gözlük kullanın.
- Eğer yaralı bilincini kaybederse, havayolunu aç ve solunumu kontrol et.

1.Yaralı bilinçli ise, ne yuttuğu, mümkünse ne kadar ve ne zaman aldığı sorulmalı. Kanıtlar kontrol edilmeli: ilaç kutuları – zehirli bitkiler gibi

2.Zehir danışma (114) ara. Eğer yaralının bilinci kapalı ise 112 den acil yardım iste. Sağlık görevlisine zehir hakkındaki tüm bilgileri aktar.

3.Yardım ulaşıncaya kadar hayati bulgulara dikkat et. Kusma materyalini sakla. Bu örneği ve tüm kanıtları ambulans personeline ver.

İLAÇ ZEHİRLENMESİ

- Amaç:
  - Solunum ve dolaşımı sürdürmek.
  - Hastaneye transferi sağlamak

- Uyarı:
  - Kusmayı indüklemeye çalışmayın.
  - Eğer yaralı bilincini kaybederse, havayolunu aç ve solunumu kontrol et.

1.Eğer mağdur bilinçli ise, rahat bir pozisyon almasını sağla ve ne aldığını sor.

2.112 yi arayarak acil yardım iste. Sağlık görevlisine ilaç zehirlenmesinden şüphelendiğini söyle. Yardım için beklerken hayati bulguları gözlemle.

3.Kusma materyalini sakla. Boş ilaç kutuları gibi kanıtları tespit etmeye çalış. Bu örnekleri ve kutuları ambulans görevlisine ver.

KATEGORİ	İLAÇ	ZEHİRLENME ETKİLERİ
Ağrı kesiciler	Aspirin (yutma)	Üst karın ağrısı, bulantı, kusma – kulaklarda çınlama – solurken uğultu – konfüzyon ve deliryum – baş dönmesi
	Asetaminofen (yutma)	Başlangıçta az etkilenme ancak karın ağrısı, bulantı, ve kusma olabilir – geri dönşümsüz karaciğer hasarı üç gün içinde gelişebilir (alkol alımı ve malnutrisyon riski arttırır)
SSS depresanları ve trankilizanlar	Barbüratlar ve benzodiazepinler	Letarji ve uyku halinden bilinç kaybı – derin soluma- zayıf irregüler ve anormal yavaş/hızlı nabız
Stimülanlar ve hallusinojenler	• Amfetaminler (ekstazi ve LSD(yutma) dahil) • Kokain (inhale/enjeksiyon)	Ajite, hiperaktif davranışlar – terleme –ellerde tremor – işitsel veya görsel halusinasyonlar – dialte pupil
Narkotikler	Morfin , eroin (gn enjeksiyon)	Küçük pupil – muhtemel bilinç kaybına ilerleyecek uyku hali ve konfüzyon – yavaş, derin soluma; aniden durabilir – iğne izleri, enfekte olabilir.
Çözücüler	Tutkal, hafif fuel (inhalasyon)	bulantı- ve kusma – baş ağrısı – hallüsinasyon – muhtemel bilinç kaybı – nadiren kardiyak arest
Anestezik	Ketamin	Uyku hali – derin soluma – hallüsinasyonlar

HAYVAN VE İNSAN ISIRIKLARI

ISIRIKLAR

⦿Amaç:

- Kanama kontrolü sağlamak
- Enfeksiyon riskini azaltmak
- Eğer gerekli ise tıbbi yardım sağlamak

⦿Uyarı:

- Eğer **kuduz** şüphesi varsa; hastaneye transferi düzenleyin.
- Yaralının **tetanoz** durumunu sorgula.
  - Tıbbi yardım öner:
    - Kirli yara ise
    - Yaralı daha önce aşılanmamış ise
    - Yaralı aşı sayısı ve zamanlaması konusunda emin değil ise
    - Yaralı daha önce 5 defa aşılanmamış ise

1.Yara yerini su ve sabun ile yıkayın

2.Yarayı yükseğe kaldır ve destekle, gazlı bez ile kurula. Steril bir örtü ile kapat.

3.Eğer ısırık cildi geçmişse, antibiyotik tedavisi gerekeceğinden yaralının hastaneye transferini sağla.

ÖZEL DURUM

- Eğer **yara derinse**;
  - Steril örtü ile direkt bası uygulayarak kanama kontrolü sağla ve yaralı bölgeyi yükseğe kaldır.
  - Bu bölgeye sıkı bandaj uygulayarak 112 den yardım iste.

- *İnsan ısırıkları minimum da olsa Hepatit/HIV riski taşımaktadır.*

BÖCEK SOKMASI

- Bulgulara dikkat edin:
  - Sokma bölgesinde ağrı, etrafında kızarıklık ve şişlik.
- Amaç:
  - Ödemi ve ağrıyı azaltmak
  - Eğer gerekli ise hastaneye transferi sağlamak.
- Uyarı:
  - Anafilaktik şok bulguları (nefes almakta zorluk ve/veya boyunda ve yüzde şişlik) varsa 112 aranarak yardım istenmelidir.
  - Yardımın ulaşmasını beklerken hayati bulgular (yanıt durumu-nefes ve nabız) gözlenmelidir.

1.Yaralıyı sakinleştirin. Eğer iğne görülebiliyorsa, kredi kartı kenarı veya tırnak ucu ile uzaklaştırın. Cımbız kullanmayın.

2.Etkilenen bölgeyi mümkünse yükseğe kaldırın ve buz paketi ile soğuk kompres uygulayın. Yaralıya en az 10 dk uygulamasını söyleyin. Eğer ağrı ve şişlik devam ederse tıbbi yardım istemesini tavsiye edin.

3.Hayati bulguları gözlemleyin. Sesli nefes alma gibi alerjik reaksiyon bulgularına dikkat edin.

ÖZEL DURUM

- Eğer **ağız içinde veya boğazda** böcek sokması olursa;
  - Ağız ve/veya boğazdaki dokuların şişerek havayolunu tıkama riski vardır.
  - Yaralının buz kalıbı emmesi veya bir bardak soğuk su içmesi sağlanır.
- Eğer şişlik gelişmeye başlarsa, acil yardım için 112 aranır.

KENE ISIRMASI

- Amaç:
  - Keneyi uzaklaştırmak
- Uyarı:
  - **Keneyi yağ veya petrol türevi jeller ile, yakarak veya dondurarak uzaklaştırmayın.**
  - Bu durumda kene infektif salgılarını kusar.

1.Cımbız ile yaralının cildine en yakın konumda kenenin başını yakalayın. Bir miktar basıncı sürekli uygulayarak kenenin başını yukarıya doğru çekin. Çevirme veya hızlı çekme hareketi yapmayın.

2.Çıkan keneyi cins tespiti için ağzı kapalı bir plastik kapta saklayın. Yaralıya tıbbi yardım için başvurmasını ve çıkan keneyi de yanında götürmesini tavsiye edin.

YILAN ISIRMASI

- Bulgulara dikkat et:
  - Bir çift ısırık izi – ısırma ağrısız olabilir.
  - Isırma bölgesinde ciddi ağrı, kızarıklık ve şişlik
  - Bulantı – kusma
  - Görmede bulanıklık
  - Tükürük ve ter salgısında artma
  - Solunum zorluğu
- Amaç:
  - Yılan zehrinin yayılmasını önlemek
  - Hastaneye hızlı ulaşımı sağlamak
- Uyarı
  - **Turnike uygulaması, yara yerinin bıçak ile kesilmesi ve zehri dışarı çekmek için yara yerinin soğurulması önerilmemektedir.**
  - Eğer yaralı bilincini kaybederse, havayolu açılmalı ve solunum kontrol edilmelidir.

1.Kafa ve omuzlar yüksekte olacak şekilde yaralıyı yere yatırın. Yaralıya sakin olmasını ve etkilenen ekstremitesini hareket ettirmemesini öğütleyin.

2.Yaralı ekstremiteye spling uygulayarak yaralının kıvırmasını önleyin ve kalp seviyesinin altında tutulmasını sağlayın.

3.Ekstremiteyi diğer ekstremiteye bağlayarak hareketsiz hale getirin. Bacağa gevşek olarak ısırılma bölgesinden başlayarak mümkün oldukça uzak bölgeye kadar bandaj uygulayın. Eğer mümkünse bandajın üzerine ısırılma bölgesini işaretleyin.

4.Yaralı hareketsiz kalmalı ve mümkün olan en kısa zamanda hastaneye ulaştırılmalıdır. Acil yardım beklerken hayati bulguları gözlemleyin.

TEŞEKKÜRLER…